

Vojko Kuzma

TURŠKA GEOPOLITIKA V SIRIJI

Turška geopolitika v Siriji se je spreminjala, in sicer v odvisnosti od turške zunanje politike v zadnjih letih. V začetku arabske pomladi je Turčija stavila na spremembe, in je podpirala islamiste, kot je bil primer v Egiptu in tudi v Siriji, s podporo sunitski islamistični opoziciji. Po politični odstranitvi Muslimanske bratovščine v Egiptu, in potem, ko se je zaradi vojne v Siriji in poprejšnjih sprememb v Iraku, območje v veliki meri spremenilo in omogočilo vzpon Islamske države, je hkrati s ošibitvijo centralnih oblasti v Iraku in v Siriji vedno bolj prihajalo v ospredje tudi kurdsko vprašanje, ki je za Turčijo na eni strani notranje, na drugi strani pa tudi širše regionalno občutljivo vprašanje.

Marčevska turška vojaška ofenziva v Siriji velja za doslej največje turško angažiranje v turški soseščini. Turčija vojaško spopadanje s sirsko kurdsko organizacijo (PYD –Stranka demokratične unije) tesno povezuje s turško kurdsko Delavsko stranko Kurdistana (PKK).

Turčija želi kurdska področja v severni Siriji "nevtralizirati". Zelo verjetno bo po majskih parlamentarnih volitvah v Iraku, Turčija vojaško delovala tudi proti PKK. Turčija tako prednostno skuša kurdsko regionalno in domače (notranje) vprašanje razrešiti z vojaškimi sredstvi.

Tudi zato je Turčija januarja letos začela najobsežnejšo vojaško angažiranje z napadi in kasnejšo (marčno) osvojitvijo sirskega Afrina. Po razpoložljivih podatkih je Turčijo za tovrstno operacijo uporabila skorajda četrtino svojih zračnih sil (preko 70 vojaških letal). Turčija je operacijo izvedla skupaj s sunitskimi sirskimi enotami. V spopadih pred samo zasedbo Afrina, v Jindiru, je tudi, kolikor je znano, prvič v Siriji uporabila posebne enote policije (PÖH) in žandarmerije (JÖH), ki so posebej usposobljene za ulične boje, ki so še posebej prišli do izraza kasneje v Afrinu. Ocenjuje se, da je turška zasedba Afrina terjala okoli 1500 žrtev med sirskimi Kurdi, in okoli 280 civilistov, okoli 400 pa med turško vodenimi islamskimi milicami. Turčija naj bi utrpela 46 žrtev.

Za uradno verzijo turškega posega velja turški argument, da so z teh kurdskih območij z raketami napadli turško ozemlje, kar sicer ni bilo povsem nedvoumno mednarodno dokazano,

april 23, 2018

hkrati pa je turški predsednik Erdogan, že dlje časa pričel za teroristične organizacije označevati ne samo turško PKK, marveč tudi PYD.

Za analitično razčlenitev najnovejšega turškega "boja proti kurdkemu terorizmu v Siriji" je potrebno osvetliti nekatere druge pomembne vidike, ki so v ozadju same turške uradne verzije. Turške varnostne sile in njihovi analitiki že dlje časa zaznavajo, da zaradi tesnejšega sodelovanja kurdskih milic v okviru PYD z ZDA, tovrstne kurdske enote pridobivajo na bojni usposobljenosti. Slednje niso več samo klasične gverilsko organizirane enote, ampak vedno bolj postajajo tudi enote, ki so sposobne zahtevnejših vojaških operacij. Kurdske milice so tako postale usposobljene sodelovati in koordinirati svoje delovanje ob sodelovanju zračnih sil drugih držav, sposobne so organizirati in izvajati kompleksnejše logistične operacije, v zahtevnejših operacijah pa tudi uporabljati sodobne komunikacijske vojaške tehnologije in oborožitvene sisteme. Turški analitiki ocenjujejo, da bi v primeru nemotenega razvoja, kurdske sile izven Turčije v dobi približno desetletja dosegle moč in zmogljivosti libanonskega Hezbolaha, kar si Turčija ne želi, in to vidi in ocenjuje kot srednjeročno potencialno nevarnost.

Predsednik Erdogan je zasedbo Afrina označil za pomemben korak v smeri preprečevanja in onemogočanja kurdske samouprave v severni Siriji, vse do meje z Irakom. Turška vlada pa je najavila oblikovanje 30 km globokega sanitarnega kordona (10 000 kvadratnih kilometrov), to je trikrat več kot obsega provinca Afrin, zato bo zelo verjetno Turčija skušala nadaljevati v smeri proti Manbiju, kar pa je sporno in problematično. Ne samo območje Manbidža, marveč tudi druga kurdska območja vzhodno od Evfrata so pod nadzorom ZDA, ki veljajo za tamkajšnjega kurdskega partnerja, oziroma zaveznika.

Afrin je na drugi strani v preteklosti veljal za rusko območje zračnega nadzora. Postavlja se vprašanje, zakaj je Rusija prepustila Turčiji omenjeno območje, kar še posebej velja opazovati skozi prizmo ameriško-ruskih odnosov. Odstavljeni ameriški sekretar Rex Tillerson je že sredi januarja najavil, da so ameriški strateški cilji v ohranitvi ameriške prisotnosti v Siriji, in v izgraditvi učinkovite uprave v tistih regijah, ki jih nadzirajo kurdske dominantne Sirske demokratične sile (SDF).

Na drugi strani imamo sicer ameriškega predsednika Trumpa, ki v svojih twitih govori o amerškemu umikanju iz Sirije, glede na z "jastrebi" popolnjeno najnovejšo ekipo v Beli hiši,

april 23, 2018

pa tudi ameriško najnovejše "kaznovanje" zaradi obtožb o uporabi kemičnega orožja v Dumi, kot tudi samo situacijo na terenu, pa bo sicer neoprijemljivi, in nepredvidljivi ameriški predsednik, svojo zamisel glede tega težko kratkoročno uresničil. Resda pa so ZDA v Siriji že sedaj pretežno delovale z distance, to je z letalskimi in raketnimi napadi, za katere ne potrebujejo potencialno izpostavljenih baz v Siriji.

Zdi se, da je ameriški strateški cilj v Siriji v preprečevanju ponovne rasti islamske države in Al-Kajde in v omejevanju iranskega vpliva v Siriji, ki je geostrateško še posebej problematičen za Izrael.

Če imamo na eni strani ameriško, oziroma bolj povedano Trumpovo bolj ali manj (ne)jasno razmišljanje o umikanju iz Sirije, pa je na drugi strani dokaj jasna skupina trojice držav, ki ne želijo ameriškega "zasidranja" v Siriji. Rusija zaradi svojih geopolitičnih zaostrovanj z ZDA in svojih strateških povezav z uradnim Damaskom, Iran zato, ker je v torišču ameriškega ustavljanja, to je "obkoljevanja" in "omejevanja", Turčija pa zato, ker je do slej upala, da bo Washington prej ali slej prepustil Kurde usodi drugih.

Moskva skuša z zeleno lučjo Turčiji za najnovejše vojaške operacije ubiti več muh na en mah. Turško vojaško delovanje dejansko slabi PYD, ki je bila doslej najtesnejši zaveznik ZDA, na območju boja zoper IS. Drugič, še bolj se krhajo in problematizirajo že tako ne ravno dobri ameriško-turški odnosi glede Sirije in regije.

Tretjič, krepi se rusko-turško sodelovanje in rusko-turški odnosi, ne samo zaradi take ali drugačne vloge Rusije pri takratnem obveščanju Erdogana o prihajajočem poskusu vojaškega puča, in ker lahko s tem Moskva ne glede na to, da sta s Turčijo bili v Siriji na nasprotnih straneh, ne samo dosega zблиževanje, ampak tudi zato, ker lahko Rusija s tem razvezuje turško-ameriške odnose.

Turški osnovni geopolitični cilj v regiji je postal in ostaja preprečiti kakršno koli obliko kurdske avtonomije v sosednjih državah. Ironično je, ker je to vprašanje povezano s turškim urejanjem odnosov s Kurdi v sami Turčiji. Verjetno je samo v Turčiji zaradi turško-kurdskega konflikta do slej padlo vsaj 40.000 ljudi, pretežno Kurdov. Ker je kurdsko vprašanje svojevrstna hidravlična vezana posoda, v kateri se pritisk sorazmerno prenaša v vse dele, je

april 23, 2018

Turčija pogreznjena v stanje, kjer zaradi konfliktnega stanja s svojimi turškimi Kurdi, postaja vedno bolj konfliktno soočena tudi s Kurdi v sosednjih državah.

Optimistični razvoj glede kurdskega vprašanj v Turčiji, ki se je v zadnjih letih nakazoval, je po Erdoganovem prevzemu predsedniškega položaja dobil dinamiko, v kateri se razume pretežno jezik orožja med Carigradom in kurdske območji. Zaradi izrazite vojaške premoči turških sil, se PKK umika v teroristične napade, ki so v osnovi usmerjeni na turške oborožene sile, pa tudi samomorilske napade s civilnimi žrtvami, kot so bili teroristični napadi leta 2016 v Ankari, Busi in Carigradu z nekaj sto žrtvami, pretežno civilnimi.

Ker ni na obzorju videti nikakršne politične opcije rešitve turško-kurdskega vprašanja, je po turškem gledanju, trenutno že samo zaradi tega malo možnosti tudi za širši mir v kurdskih regijah. Erdoganov obračun s vpletenimi v poskus državnega udara in obenem tudi širšimi krogi ne somišljenikov, je po logiki stvari zajel tudi turške Kurde.

Turško laviranje od vojaškega konflikta s Kurdi, preko poskusa sprave in mirovnih pogajanj, pa potem znova nazaj v vojaško reševanje, je zgodovinsko povezano in v veliki meri soodvisno od aktualnih razmerij sil med vladajočo Erdoganovo AKP in pa starejšo elito kemalistov (zagovornikov ločitve vere in države, kot jo je zastavil, in zagovarjal turški ustanovitelj Atatürk) v državnem aparatu.

Kmalu potem, ko je turško vodstvo z Erdoganom na čelu, aprila 2015 prekinilo obetajoča pogajanja in pogovore s turškimi Kurdi, se je pričel spreminjati tudi Turški odnos do Kurdov v sosednjih državah. Turčija je pričela označevati PYD v Siriji za podaljšano oboroženo roko PKK in za teroristično organizacijo. Turčija je v vseh tajnih in neformalnih pogovorih, tako kurdske viri, vztrajala na popolnem integriranju PYD v dominantno, sunitsko sirsko opozicijo. Turčija pa je že dva meseca po propadu pogovorov s Kurdi, v 2015, javno ocenjevala, da je potrebno preprečiti povezovanje in združevanje kurdske kantonov v severni Siriji. Mišljeno je bilo predvsem preprečevanje nastanka kurdskega koridorja na turški južni meji, ki bi segal od Iraka, pa vse do Sredozemskega morja.

Takšen koridor bi bil po turških geopolitičnih razmišljanjih problematičen, ker bi omogočal krepitev kurdske avtonomije v Iraku, predvsem, ker bi jim omogočal neposredno trgovanje z nafto mimo Turčije (do Sredozemlja in dalje na mednarodne trg), Turčija pa bi s tem izgubila

april 23, 2018

pomemben vzvod vplivanja na iraške Kurde, še posebej pa bi tudi izgubljala vpliv na preprečevanje kurdskega osamosvajanja v Iraku. Hkrati bi bil takšen koridor po turških analizah problematičen, ker bi razen Kurdov, lahko tudi druge radikalne teroristične organizacije to področje uporabljale za napade na Turčijo.

Prav tako bi koridor lahko bil dejavnik pritiskanja Zahoda, posebej ZDA na Turčijo, ker bi jo takšen koridor odrezal od arabskega sveta, s katerim Turčija, ne glede na takšne ali drugačne evropske ambicije, želi ostati geopolitično povezana in nanj vplivajoča. Radikalni turški krogi celo PKK in PYD povezujejo z "imperialističnimi, ameriškimi interesi".

Turčija je že avgusta 2016 pričala z operacijo "Ščit Eufрата" z osnovnim namenom preprečiti združitev kurdskega kantona Kobane, vzhodno od Eufrata, ki ga nadzira PYD z Afrinom z Afrinom in tako preprečiti kurdsko strnjeno območje. Osnovni cilj je bil zaseči področje od Azaza na zahodu do Jarablusa na vzhodu. Ankara je med temeljne argumente za operacijo uvrstila: zavarovanje meje, boj proti IS in onemogočanje koridorja "terorja" Računa se, da je Turčija do zdaj na vrhuncu svojih vojaških angažiranj v Siriji, uporabila do 4000 vojakov naenkrat.

Vprašljivo je, ali velja Turško zasedbo Afrina gledati bolj skozi optiko turške samoobrambe pred kurdske PYS milicami, ali pa gre dejansko za šibitev podlage v boju proti IS, al Kaidi in džihadističnim skupinam.

Na eni strani je turška vojaška zasedba Afrina logična z vidika aktualne turške politike, ki v Turčiji želi z vojaško silo razrešiti konflikt s Kurdi.

Na drugi strani to nakazuje, da turška politika vojaškega opremljanja in podpiranja sunitskih opozicijskih skupin v Siriji ni dala zelenih rezultatov, in da skuša Turčija to "popravlјati" s svojim neposrednim vojaškim angažiranjem.

Nakazuje pa turška operacija v Afrinu turške ambicije, da bi posegla tudi po Manbidžu, to je po zaostritvi konflikta z ZDA, o katerem turški uradni mediji odkrito pišejo. Vprašanje je, ali lahko turško-ameriško zaostrovanje zaradi Sirije, doseže raven tiste iz leta 1974, ko je Turčija zasedla Ciper in ko je bila v hladni vojni mnogo bolj odvisna od ZDA, kot pa je to danes, in potem ko je Turčija mnogo bolj kot danes verjela, da bo postala del zahodnih integracij (EU)

april 23, 2018

Bolj kot nedavno zavezniško letalsko raketno delovanje, zaradi domnevne režimske uporabe kemičnega orožja v Dumi, ki naj bi bilo po pretirani oceni francoskega predsednika Macrona dokaz, da je "zaveznikom uspelo razvezati turško-rusko zavezništvo", velja vrednotiti Afrin po tem, da je Moskva z zeleno lučjo Ankari za omenjeno operacijo, uspela še bolj problematizirati turško-ameriške odnose v Siriji, na drugi strani pa tudi zadržati negotovost o tem, ali bo Turčiji uspelo doseči vojaške cilje.

Turška ofenziva na Afrin kaže tudi na problem nejasne turške strategije glede Sirije. Ankara želi na eni strani preprečiti, da bi Bašar Asad obnovil Sirijo kot centralistično vodeno in oblikovano državo, na drugi strani pa je zadržana tudi do konceptov decentralizirane Sirije, in dviguje obrvi glede vprašanja kurdske avtonomije v Siriji. Hkrati pa so sirski Kurdi težko pogrešljivi, saj so nekakšen tretji pol v razmerju sil med sunitsko-islamskim prebivalstvom in sekularno sirsko birokracijo.

Turško vojaško vkorakanje v Afrin, pa kaže tudi na spremenjen stil turške zunanje politike. Od samega nastanka turške republike, je bila turška zunanja politika težiščno in pretežno oprta na Washington. Takšna politika je navsezadnje tudi preprečila vojaško eskalacijo nekoč na Cipru, hkrati pa turška politika tudi ni bila revizionistična.

Turčija je tako na eni strani zrelativizirala svoje odnose z Zahodom, hkrati pa je iz nekdanje mehke regionalne sile v prvi polovici 2010 postopoma prelevila v *hard power*. Prvič po nastanku sodobne Turčije s Sporazumom iz Lausanne, leta 1923, pa je predsednik Erdogan nakazal, "da je zaradi diplomatskih prevar in laži" Turčija postala prikrajšana za 5 milijonov kvadratnih kilometrov in zreducirana na današnjih 780.000 kvadratnih kilometrov.¹ Če k taki revizionistični retoriki dodamo še turško napenjanje mišic v vzhodnem Sredozemlju do Grčije, dobimo podobo Turčije, ki je sicer zaveznica Nato in "potencialno sodelujoča z EU", hkrati pa država, ki ne vodi nujno in neizogibno politike usklajene z Zahodom. Številna vprašanja s tem ostajajo odprta in nedorečena med njimi: kakšni bodo bodoči turško-ameriški odnosi, kakšni bodo turško-evropski odnosi in kakšna bo turška vloga v regiji in tamkajšnjih kriznih žariščih.

¹ Erdogan, 6. Februar, 2018.